

LÄRARHANDLEDNING

LILLA DÖDSDANSEN

AV KRISTIAN HALLBERG

DRAMATEN

HEJ LÄRARE!

Det här materialet är för dig som är lärare och som har en klass som ska se föreställningen *Lilla dödsdansen*. Här finns förslag på samtalsfrågor och övningar som kan användas för att förbereda er inför besöket och för att reflektera kring föreställningens innehåll och tematik efteråt. Bläddra gärna igenom materialet och välj det som du tycker känns relevant för din klass.

Vi på Unga Dramaten arbetar alltid med referensklasser och provpublik. Vill du veta mer? Mejla ungadramaten@dramaten.se

Elin Callmer

Publikarbetare och dramapedagog

NÅGRA ORD FRÅN DRAMATIKERN

När jag var liten var jag livrädd för hårdrockaren Alice Cooper eftersom han hade målat svart runt hans ögon. När jag och min några år äldre syster skulle hänga i skivaffären runt hörnet medan vår mamma handlade på B&W fick hon först gå in i skivaffären för att se om Alice Coopers skiva "Constrictor" var synlig. Det var ett vidrigt omslag, inte bara hade han sina svartmålade ögon uppspärade, han hade också en orm som slingrade sig runt hans hals och mun. Om den var framme kunde hon ställa något för eller gömma den så jag slapp se den och så hämtade hon mig och sa att kusten var klar. En gång, av någon anledning, hände det att hon sa att Alice Cooper-skivan inte var där fast den var det och jag klev in i affären och fick panik när hans svartmålade ögon mötte mina. Jag grät och jag skrek och jag minns fortfarande min systers skratt bakom min rygg. Det är det taskigaste hon någonsin gjort mot mig. Men jag blev äldre, min syster likaså, och trots detta svek är vi fortfarande goda vänner. Några år senare slutade Alice Cooper att sminka sig runt sina ögon och märkligt nog tyckte jag det var lite tråkigt. Det var som mystiken försvann kring honom.

Kristian Hallberg

Dramatiker

INNAN TEATERBESÖKET

En del elever är vana vid att se scenkonst och för andra kan det vara första gången de besöker en teater. Här finns några förslag på hur du kan förbereda klassen, men egentligen finns det inget som eleverna på förhand måste veta för att uppleva *Lilla dödsdansen*.

TEATERBEGREPP

Här är några begrepp att prata om. En del elever känner säkert till dessa, men de kan ändå vara bra att gå igenom för att skapa en gemensam referensram.

Roller: Personerna som berättelsen handlar om och som skådespelarna spelar. I *Lilla dödsdansen* finns det tre roller, de heter Judit, Pojken och Kurt. Judit och Pojken är syskon.

Huvudroll: Den person som föreställningen framför allt handlar om. Det finns inte alltid en tydlig huvudroll.

Biroll: Karaktärer som stöder berättelsen på olika sätt.

Repliker: Orden som sägs på scenen.

Monolog: En karaktär pratar högt med sig själv eller med publiken.

Dialog: Två karaktärer pratar med varandra.

Scenen/scenografin: Platsen där föreställningen utspelas. Det finns ofta en fond längst bak och större och mindre möbler som skapar olika "rum" på scenen.

Rekvisita: Föremål som skådespelarna använder på scenen.

Kostym: Kläderna som skådespelarna har på sig på scenen.

ATT VARA PUBLIK

Ett sätt att förbereda sig på kan vara att prata om vad det innebär att vara publik. *Lilla dödsdansen* spelas i en liten salong så eleverna kommer sitta ganska nära scenen och skådespelarna.

Prata gärna med klassen utifrån följande frågor:

- *Lilla dödsdansen* spelas på Dramaten. Är det någon som varit där förut?
Vet ni var Dramaten ligger?
- Vad är skillnaden mellan teater och film?
- Vilka skillnader och likheter finns det mellan att vara publik på bio, på teater eller på en fotbollsmatch?
- Hur tycker ni man är en bra publik?

PRAKTISK INFORMATION

Berätta gärna för klassen hur själva besöket kommer gå till.

Föreställningen spelas i Tornrummet, man går in från Dramatens stora entrétrappa men tar dörren längst till höger. När ni kommit in i huset så följer ni trapporna upp till det som kallas foajén. I foajén kan man hänga av sig ytterkläder i en obebakad garderob. Där finns också också toaletter och några soffor där man kan sitta och vänta. När föreställningen börjar släpps ni in i salongen, där finns inga numrerade platser utan man får sätta sig där man vill. Man måste stänga av mobilerna och man får inte fotografera eller filma.

Föreställningen är cirka 50 minuter lång. Efter föreställningen följer skådespelarna med publiken ut i igen och då finns det möjlighet att prata med dom.

EFTER TEATERBESÖKET

När det gäller att tolka teater finns det inte något rätt eller fel. Ni som sett föreställningen har säkert upplevt den på olika sätt. Vi vill uppmuntra till reflektion bortom huruvida föreställningen var "bra" eller "dålig". Vi hoppas att *Lilla dödsdansen* ska väcka känslor och tankar som kan bidra till spännande samtal i klassrummet.

MINNESRUNDA

Detta behövs:

Stolar i ring.

Syfte:

Att tillsammans skapa en gemensam minnesbild av föreställningen.

Instruktion:

Samla klassen på stolar i en cirkel. Börja med att låta var och en fundera för sig själv kring vad hen minns starkast från *Lilla dödsdansen*. Om det är möjligt kan det vara bra att låta eleverna vara tysta och kanske blunda medan de funderar.

Låt sedan var och en i tur och ordning säga något de minns från föreställningen, till exempel en karaktär, en replik eller något ur scenografin. Var och en säger bara en sak de minns.

Uppmuntra gärna eleverna att säga olika saker för att få syn på hur många intryck och minnesbilder en föreställning kan ge.

► Utveckling av övningen: "jag undrar varför/hur/om..."

Låt eleverna också fundera på något som de undrar efter att ha sett föreställningen. Det kan både vara frågor om föreställningens innehåll eller utformning. Tanken är inte att ni ska komma på några svar utan bara låta frågorna ta plats i rummet.

HUR SÅG DET UT PÅ SCENEN? – SAMTAL

Syfte:

Att tillsammans reflektera kring föreställningens form och estetik.

Instruktion:

Berätta för eleverna att det är många som jobbar med en föreställning men som inte själva står på scenen. Till exempel regissör, dramatiker, scenograf, ljusdesigner, kompositör, kostymör, rekvisitör, maskör och tekniker. Det finns alltså en tanke, avsikt, idé med allt vi ser och hör på teaterscenen. Man har velat skapa vissa stämningar, känslor och bilder.

Låt sedan eleverna prata två och två om scenrummet. Utgå från följande frågor:

- Hur såg det ut på scenen?
- Vad fanns det för större och mindre möbler (scenografi) och föremål (rekvisita) på scenen? Hur användes de?
- Hur användes ljudeffekter och musik i föreställningen?
Vilka olika stämningar skapades?
- Hur var det att bara höra men inte se föräldrarna?
- Hur användes ljus och mörker i föreställningen?
Vilka olika stämningar skapades?
- Vilka olika rum och platser/miljöer utspelade sig föreställningen i?
- Vad fanns det för rum som vi inte fick se? Vad tror ni fanns bakom dörren?

VAD HADE DE PÅ SIG? – SAMTAL

Syfte:

Att tillsammans reflektera kring föreställningens karaktärer och deras kostymer.

Instruktion:

Dela in eleverna i par eller mindre grupper och låt dem prata om kostymerna.

Nedan finns också kostymskisser att printa ut.

Så här skriver kostymdesigner Pia Gyll om kostymerna:

Jag har arbetat med en mix av nutid och sekelskiftet 1900 då Strindberg skrev originalet Dödsdansen. Jag valde att göra kostymen helt i svart. Dels för att ge tyngd, dels för att hålla ihop dem som grupp, trots att de tre karaktärerna sinsemellan är väldigt olika. Det är en urblekt svart färgskala med mycket struktur och mönster. När man är elva år är det mycket som händer snabbt i kroppen. Det har jag försökt fånga genom att arbeta med skalan i kostymen, där Pojkens kläder är för stora och Kurts snarast urväxta.

Frågor:

- Tycker ni att kostymerna passade till karaktärerna?
- Hur förstärkte kostymerna deras karaktärsdrag?
- Hur hade det fungerat om karaktärerna hade bytt kostymer med varandra? Hade man uppfattat de på ett annat sätt?
- På vilket sätt liknade de olika kostymerna varandra och hur skilde de sig åt?
- Kostymdesignern kallar det en mix av nutid och sekelskiftet, vad tänker ni om den mixen? Vad kändes nutida och vad kändes gammeldags?
- Fanns det någon detalj i kostymerna som ni tyckte extra mycket om?

Judith
Rita Hydén
Lilla Dödsdansen
UNGA DRAMATEN
Pia Gyll 2022

Pojken
Arman Fanni
Lilla Dödsdansen
UNGA DRAMATEN
Pia Gyll 2022

Kurt
Victor Strom

Lilla Dödsdansen
UNGA DRAMATEN
Pia Gyll 2022

TRE VIKTIGA HÄNDELSE – DRAMAÖVNING

Detta behövs:

Golvutrymme, fungerar bra i klassrummet om man skjuter undan bord och stolar.
Eventuellt en timer.

Syfte:

En gruppövning med fokus på samarbete och gestaltning där eleverna på ett kreativt sätt får reflektera kring vad föreställningen handlade om. Även om eleverna inte är vana att arbeta med drama brukar den här övningen fungera bra.

Instruktion:

Dela in klassen i flera smågrupper, cirka 5–7 personer per grupp.

Del 1: Uppvärmning, statyer

Förklara att eleverna tillsammans, i respektive grupp, ska gestalta olika ord som du kommer ropa ut. De ska använda sina kroppar och bilda så kallade "statyer". Till exempel om du säger "alla blir en cirkel" så ska respektive grupp tillsammans bilda en cirkel, kanske genom att ställa sig i en ring och hålla varandra i händerna. Statyerna ska stå helt stilla och vara ljudlösa.

Det är bra om det finns en tidsbegränsning så att grupperna bejakar sina första associationer och hjälper varandra att snabbt ställa sig i statyer. Räkna gärna ner från 10 till 0 med instruktion om att de på "noll" ska stå helt stilla.

Du börjar varje mening med "Alla blir...", eleverna gör en staty. Du räknar ner från 10-0 och på noll ska alla statyer stå helt stilla. Ropa sen ut nästa ord.

Förslag på ord att använda:

- En krokodil
- Ett par glasögon
- En motorcykel
- Bokstaven A
- En öppen dörr
- En stängd dörr
- Ett svärd
- Syskon som bråkar
- Föräldrar som bråkar
- Ilska
- Oro
- Kärlek
- Harmoni

När eleverna gjort några olika statyer och känns uppvärmda kan du avbryta.

Del 2: Tre viktiga händelser

Låt sen varje grupp prata ihop sig och välja ut tre viktiga händelser ur föreställningen.

Till exempel:

- Pojken ber Judit om hjälp med dansläxan
- Kurt och Pojken dansar
- Kurt och Judit berättar för Pojken att de blivit ihop

Grupperna ska sedan gestalta dessa tre viktiga händelser i tre olika statyer, alltså som stillastående och ljudlösa bilder. Uppmuntra eleverna att våga tänka abstrakt, de kan gestalta både människor och föremål. En person i varje grupp får ansvar att vara uppläsare och kommer sedan att berätta vad respektive staty visar.

Varje grupp får därefter presentera sina statyer för varandra, en grupp i taget. Lite som en diavidsvisning.

Del 3: Reflektion

Fråga grupperna varför de valde just de händelserna. Varför var de viktigast? Valde grupperna samma situationer? Varför/varför inte?

Det finns händelser som det kan vara intressant att fördjupa sig i. Här finns förslag på tre scener att prata vidare med klassen om. Påminn om att det inte finns något rätt eller fel svar på frågorna.

Kurt och Pojken dansade

- Vad hände mellan Pojken och Kurt när de dansade? Vad kände och tänkte dom i den situationen tror ni?
- Hur reagerade Pojken och Kurt på varandra efter dansen? Vad sa de till varandra? Varför?
- Kurt sa senare till Pojken att det var fint att dansa, Pojken svarade "käften" fast han tidigare sagt att han är kär i Kurt. Vad tänker ni om det? Varför sa Kurt så och varför svarade Pojken så?

Slicka på min fot

- Varför tvingade Judit Kurt att slicka på hennes fot?
- Varför gjorde Kurt som hon sa och slickade på foten?
- Hur kändes det för Kurt att Judit sen berättade om det för Pojken?
- Skulle det kunna hända i verkligheten?

Slutet

- Vad hände på slutet?
- De säger att de ser sina föräldrar dansa och att de aldrig sett dom så harmoniska förut. Vad tänker ni om det? Varför har föräldrarna plötsligt slutat bråka?
- Är det ett lyckligt slut? Varför/varför inte?
- Vad tror ni händer sedan, efter att föreställningen slutar? Hur utvecklas relationen mellan karaktärerna? Hur är det när de träffas i skolan dagen efter?

DAGBOKEN – SKRIVÖVNING

Detta behövs:

Penna och papper

Syfte:

Fantisera kring karaktärernas tankar och känslor. Kreativt skrivande.

Instruktion:

Fråga eleverna vad de tror Pojken, Kurt och Judit skulle berätta om det som hänt den här dagen. Låt eleverna välja en av karaktärerna och sen föreställa sig att det blir kväll och att karaktären ligger i sin säng och skriver dagbok.

► Om du var den karaktären vad skulle du skriva då?

Om ni behöver kan ni utgå från de här fyra startraderna:

Kära dagbok...

Först var det så här...

Men då...

Och nu...

HETA STOLEN – VÄRDERINGSÖVNING

Detta behövs:

Stolar i ring, en extra stol.

Syfte:

Eleverna får ta ställning till påståenden och tillsammans reflektera kring föreställningens tematik.

Instruktion:

Låt eleverna sitta på stolar i en cirkel. Det ska finnas en extra tom stol i cirkeln. Eleverna tar ställning till olika påståenden genom att byta plats.

Förklara för eleverna att de ska byta plats/byta stol om man håller med om påståendet och att sitta kvar på sin plats/stol om man inte håller med om påståendet. Uppmuntra eleverna att gå på sin första impuls och att det viktiga är att faktiskt ta ställning, men att man såklart får ändra sin åsikt under övningens gång.

Påståendena är igångsättare men det viktiga är att sedan låta eleverna motivera sitt ställningstagande och berätta hur de tänkt. Se till att många olika röster i klassen kommer till tals, men undvik att hamna i polariserande debatt.

Exempel:

Läraren läser upp ett påstående i taget.

Börja med påståendet: **Alla syskon bråkar**

De elever som håller med om påståendet byter plats/stol, de som inte håller med sitter kvar. Be några av eleverna motivera varför de satt kvar eller bytte plats.

Ställ gärna följdfrågor, till exempel: *Vad bråkar syskon ofta om? Bråkar man om andra saker med syskon än med till exempel kompisar? Bråkar man på ett annat sätt med syskon än med kompisar?*

Läraren avbryter samtalet efter en stund och tar nästa påstående.

Fler påståenden

Vuxna och barn bråkar på olika sätt

Hur bråkar vuxna och hur bråkar barn? Finns det någon skillnad? Vad bråkar vuxna ofta om? Vad bråkar barn ofta om? Vad bråkade de vuxna i föreställningen om? Vad bråkade barnen i föreställningen om?

Äldre syskon har mer makt än yngre syskon

Vad kan ett äldre syskon ha mer makt över? Vad kan ett yngre syskon göra för att få mer makt? Vem hade mest makt i föreställningen?

Det är lätt att se på någon om den är kär

Hur kan man se på någon att den är kär? Vilka var kära i föreställningen? Hur syntes det på den/dom?

Man måste säga förlåt när man gjort fel

Varför/varför inte? Varför är det viktigt att säga förlåt? När kan det vara svårt att säga förlåt? Är alla "förlåt" äkta och uppriktiga? Var det någon i föreställningen som sa förlåt? Fanns det någon i föreställningen som borde sagt förlåt?

Det är alltid fel att ljuga

Varför/varför inte? Vad ljög karaktärerna i föreställningen om? Finns det någon karaktär som ljög mer än andra? Fanns det lögnare som var mer eller mindre taskiga?

Ibland fejkar man saker för att andra ska tycka synd om en

Vilka exempel fanns det på fejkande i föreställningen? Är det okej att hitta på något för att få andras sympatier? Varför/varför inte?

Barn gör som sina föräldrar gör

Varför/varför inte? Hur påverkas barn av sina föräldrar? Hur påverkades Pojken och Judit av sina föräldrars bråk? Är det vanligt att barn gör likadant som sina föräldrar? Måste man bli likadan som sina föräldrar?

Syskon ska hjälpa varandra

Varför/varför inte? Hur behandlade syskonen i föreställningen varandra? Hjälpte de varandra?

SKAPA EGNA AFFISCHER - BILDÖVNING

Detta behövs:

A3-papper, kriter, färgpennor, eventuellt collagematerial.

Syfte:

Kreativt skapande och reflektion kring föreställningens tematik och estetik.

Instruktion:

Efter föreställningen fick ni med er en affisch till klassrummet. Prata med klassen om affischen: Vad föreställer den? Vilken stämning finns i bilden? Vilka känslor skapar bilden? Passar bilden till föreställningen? Varför/varför inte?

Dela in klassen i mindre grupper eller låt dem jobba individuellt. Dela ut material och låt eleverna skapa en alternativ affischbild till *Lilla dödsdansen*.

Ett sätt att komma i gång kan vara att fråga om det finns någon scen eller situation är "typisk" för föreställningen? Vilken känsla ska affischen förmedla? Vilka färger, former, uttryck skulle passa på en affisch?

Ni får gärna fotografera era affischer och mejla till oss: elin.callmer@dramaten.se

FÖR DIG SOM VILL VETA MER

LILLA OCH STORA DÖDSDANSEN

Lilla dödsdansen ingår i Unga Dramatens serie Unga klassiker, nyskrivna pjäser baserade på klassiska verk. Inspirationen är det klassiska triangeldramat *Dödsdansen*, skriven av August Strindberg år 1900. Pjäsen handlar om ett gift par, artillerikaptenen Edgar och den före detta skådespelerskan Alice, och vännen Kurt. För tjugofem år sedan lockade Edgar Alice att lämna teatern för hans skull. Sedan dess har de levt isolerade på en ö i skärgården, i ett olyckligt äktenskap. När Kurt kommer på besök från Amerika bryts rutinen och möjligheten att göra nya val öppnar sig. Men när Kurt ger sig av väljer Edgar och Alice att stanna kvar på ön. De kan eller vill inte bryta sig ut ur äktenskapet. *Dödsdansen* börjar om.

I *Lilla dödsdansen* hörs en ljudinspelning ur *Dödsdansen* som spelades på Dramaten 1993, då i regi av Lars Norén och med Marie Göranzon och Jan Malmström i rollerna som det gifta paret. Föreställningen spelades också i Tornrummet, precis som *Lilla dödsdansen* gör.

Mer om *Dödsdansen* från 1993: <https://www.dramaten.se/play/dodsdansen>

VEM VAR AUGUST STRINDBERG

Eleverna måste inte veta något om Strindberg eller *Dödsdansen* för att uppleva *Lilla Dödsdansen*. Men, om du vill passa på att introducera Strindberg finns här en kort text av Unga Dramatens dramaturg Anna Kölen.

August Strindberg (1849–1912) är en våra mest kända författare, i Sverige och utomlands. Han är mest känd som prosa- och pjäsförfattare, men skrev också debattartiklar, dikter, folklivshistoria, gav ut sina brev och dagböcker och målade tavlor.

Strindbergs pjäser spelades på teatrar i hela Europa och böckerna såldes i stora upplagor, men under sin livstid fick han också mycket kritik. Hans språk ansågs vara grovt och hans berättelser omoraliska. Han var en kontroversiell person, bland annat kritiserade han kyrkan, monarkin, militären och kvinnorrättskampen. Hans åsikter skapade debatter och han hade många fiender. I sina böcker gick han ofta till personangrepp mot människor som han tyckte illa om. Strindberg är ökad för att ha kvinnofientliga åsikter och för att behandla kvinnor illa. Strindberg åtalades också för hädelse mot gud och kyrkan. Från 1890-talet gick han igenom flera psykiska kriser. Han trodde sig vara förföljd, ha övernaturliga förmågor och försökte tillverka guld. Den krisen skildrade han i boken *Inferno* (1897).

Idag anses Strindberg ha varit en av de viktigaste författare vi har haft i Sverige. Han skrev mer än 60 pjäser och anses ha förnyat teatern, genom att låta skådespelarna prata vardagligt och spela roller på ett mera avslappnat sätt än vad man gjorde på teatern innan. Litteraturvetenskapen kallar den nya sortens teater, som Strindberg var med att skapa, för "det naturalistiska dramat". Några av Strindbergs mest kända pjäser är *Fröken Julie*, *Fadern* och *Ett drömspel*.

VARFÖR KENDO?

Föreställningen startar med att Judit står i sitt rum och övar kendo. Men vad är kendo och varför har dramatikern valt att ha med en kendoutövare i *Lilla dödsdansen*?

Kort om kendo:

Kendō är en japansk kampsport med mycket gamla anor. Namnet betyder ungefär "svärdets väg", ursprunget kan härledas till samurajens stridskonst. I Sverige är kendo en liten kampsport, med cirka 1200 utövare (källa Wikipedia).

Så här skriver dramatikern Kristian Hallberg:

I Strindbergs Dödsdansen attackerar Kapten sin Alice i en scen med en sabel. Han missar henne, som tur är, och hugger igenom möblemanget istället men det fick mig att tänka: Det är alltid bra att ha ett svärd. I Lilla dödsdansen, där det är en bror och en syster, ville jag också ha ett svärd. Det är alltid bra att ha ett svärd när ens lillebror betett sig som ett pucko. Men det är inte alltid helt rimligt att faktiskt ha ett svärd hemma, jag tror inte ens det är lagligt? Det var då kampsporten kendo kom till mig. Denna samtidigt fridfulla och våldsamma sport, denna samtidigt tystlåtna och högljudda dans. Och framför allt, detta fantasitiska vapen att ha hemma, svärdet att trycka mot sin lillebrors hals och säga: En gång till och jag dödar dig.